

Раді директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академій наук – членів МААН – 20 років. З моменту створення МААН у центрі її уваги постійно перебувають питання відновлення й поглиблення зв'язків між ученими країн СНД, збереження та розвитку наукового потенціалу, насамперед фундаментальної науки, інтеграції науки і освіти, підготовки наукових кадрів, створення умов для запитування наукових досягнень і нарощування внеску науки в соціально-економічний розвиток держав-учасниць Співдружності¹.

Серед першочергових завдань, вирішенням яких опікувалася МААН, варто виокремити організацію обміну інформаційними ресурсами. Це питання знайшло відображення в ряді рішень і постанов ради: «Про безвалютний обмін науковою друкованою продукцією» (№ 8 від 17.11.1993 р.), «Про розширення інформаційного обміну між академіями наук – членами МААН» (від 17.11.1995 р.), «Про розвиток інформаційного обміну між бібліотеками національних академій наук» (№ 43 від 12.10.1996 р.), «Про підготовку пропозицій щодо створення онлайнової електронної бібліотеки наукової періодики» (№ 44 від 12.10.1996 р.) та ін.

Для вирішення поставлених завдань і координації діяльності МААН створила, на правах секції асоціації, Раду директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академій наук – членів МААН². Питанням розроблення програми, механізмів обміну інформацією була присвячена робоча нарада директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академій наук – членів МААН, організована відповідно до постанови НАН України «Про заходи Академії наук України з реалізації рішень Ради МААН» (№ 300 від 22.11.1995 р.) на базі Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Підсумковий документ цієї наради узагальнив пропозиції учасників зібрання щодо розвитку обміну інформаційними ресурсами між академіями наук – членами асоціації і визначив стратегічні напрями діяльності в бібліотечно-інформаційній сфері академій наук країн Співдружності. Головою ради було обрано генерального директора НБУВ О. Онищенко, а базовою організацією визначено НБУВ.

Робоча нарада виробила основні напрями й стратегію дій ради з інтеграції інформаційно-бібліотечних ресурсів, які були закріплені в Положенні про Раду директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів

¹ Патон Б. Международной ассоциации академий наук – 10 лет // Наука и жизнь. – 2003. – № 11. – С. 7–13.

² Доклад президента МААН, академика НАН Украины Б. Е. Патона «Об основных итогах деятельности МААН в 1994–1996 гг.» // Бюллетень Междунар. асоц. акад. наук. – 1996. – Вып. 10. – С. 26–45.

національних академій наук при Міжнародній асоціації академій наук (МАН) (№ 56 від 19.12.1997 р.).

Основною організаційною формою роботи ради є щорічні засідання, які відбуваються в рамках міжнародних наукових конференцій НБУВ. Інформація про роботу міжнародних конференцій і засідань Ради директорів постійно друкується в журналі «Бібліотечний вісник»³. Спочатку, за рішенням Ради МАН, видавався інформаційний бюлетень Ради директорів. Але, оскільки цієї оперативної інформації виявилось недостатньо для систематичного професійного спілкування фахівців, у 2000 р. було започатковано видання науково-практичного й теоретичного збірника «Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития». Він виходить щорічно як видання, що продовжується, і на сьогодні бібліотеки вже отримали 11 його випусків. З 2011 р. збірник має статус науково-практичного видання. Його матеріали розміщуються на сайті НБУВ і в спеціалізованій міжнародній базі даних «Бібліотечна справа і інформаційне обслуговування». На сторінках видання висвітлюються найактуальніші питання роботи академічних бібліотек, важливі події в житті всього бібліотечного співтовариства, проблеми, які потребують обговорення, дискусій і прийняття виважених рішень. Збірник має досить широке коло авторів, які відгукуються на злободенні теми, зокрема, що стосується інформатизації бібліотек, упровадження сучасних інформаційних технологій, появи в бібліотечному обслуговуванні нових продуктів і послуг тощо⁴.

Одним з основних напрямів діяльності Ради директорів є міжнародний книгообмін. НБУВ як базова організація ради завжди була й залишається лідером у процесах міжбібліотечної взаємодії. Кількість видань, які бібліотека щорічно передавала за обміном партнерам, перевищувала кількість одержуваних видань. Наприклад, у 2001–2006 рр. академіям наук країн Співдружності було передано 28 тис. пр. видань НАН України (з них 24 тис. пр. наукових журналів), отримано 10 тис. пр. За 2006–2010 рр. НБУВ надіслала партнерам по книгообміну 18 тис. пр., отримала 10 тис. пр. Найактивнішим партнером НБУВ із книгообміну є Російський гуманітарний науковий фонд (РГНФ), який, починаючи з 1999 р., передав нашій бібліотеці кілька тисяч томів наукових видань, опублікованих за його видавничою програмою. На презентації видань РГНФ, організованою НБУВ до 10-річчя

³ Кулаковська Т., Солоіденко Г. Міжнародне співробітництво бібліотек у формуванні єдиного науково-інформаційного простору // Бібл. вісн. – 2006. – № 6. – С. 37–41.

⁴ Свобода А. А. Опыт издания международного межбиблиотечного сборника как средство интеграции усилий в развитии теории и практики библиотечного дела // Книжная культура: Опыт прошлого и проблемы современности: К 280-летию академического книгоиздания в России: материалы междунар. науч. конф. (Москва, 18–19 окт. 2008 г.). – М.: Наука, 2008. – С. 335–338.

МААН у грудні 2003 р., було представлено 650 монографій, наукових збірників та інших праць. Усі вони були подаровані бібліотеці⁵.

У 2012 р. бібліотекам академій наук – членам МААН було передано 1859 пр. (55 пр. книг і 1804 пр. періодичних видань НАН України), отримано 2351 пр. (163 пр. книг, 2188 пр. періодичних видань). Найактивнішими партнерами НБУВ з книгообміну на сьогодні є: БПН РАН (1222 пр.), ЦНБ ім. Я. Коласа НАН Білорусі (288 пр.), ДПНТБ СВ РАН (240 пр.), ЦНБ АН Казахстану (205 пр.), БАН РАН (106 пр.).

Крім традиційного книгообміну НБУВ як базова організація ради передає літературу бібліотекам – членам МААН у зв'язку з ювілейними датами й урочистими подіями. Так, на прохання Національної бібліотеки Казахстану НБУВ у 2010 р. передала понад 50 пр. нових видань з історії, сучасного суспільно-політичного життя України для організації книжкової виставки «Путь в Европу, путь в цивилизацию», приуроченої саміту ОБСЄ. На прохання Академічної бібліотеки Латвійського університету у 2011 р. НБУВ передала понад 170 пр. нових видань для організації виставки літератури про Україну.

Важливим напрямом діяльності Ради директорів НБ і НІЦ була й залишається реалізація спільних наукових проєктів, спрямованих на збереження й популяризацію історико-культурної спадщини. Наприклад, НБУВ і Російська державна бібліотека у 2007–2009 рр. виконали НДР «Російсько-українські культурні зв'язки: біографічний аспект». За результатами дослідження видано збірник наукових праць російських і українських учених «Українська біографістика» (К., 2009).

Бібліотека РАН і НБУВ за підтримки Російського гуманітарного наукового фонду протягом 2005–2010 рр. проводили спільні історико-книгознавчі дослідження кирилических видань друкарні Почаївського монастиря XVII–XX ст. Фахівці бібліотеки РАН свої напрацювання оприлюднюють у «Почаевском сборнике», а НБУВ у 2011 р. видала збірник наукових праць «Почаївська друкарня та її стародруки».

Результатом спільної роботи НБУВ і Національної бібліотеки Білорусі стало видання DVD «Книжкове зібрання Хрептовичів», яке вміщує бібліографічні описи книг, що збереглися, і текстові електронні копії найцінніших документів. Це два рукописні каталоги *Biblioteka Veterum* і *Zebranie Biblioteki Polskiej*, а також каталог рукописів з бібліотеки

⁵ Онищенко А. С. Совет директоров научных библиотек и информационных центров академий наук – членов МААН: развитие информационного сотрудничества // Б-ки нац. акад. наук: проблемы функционирования, тенденции развития: науч.-практ. сб. – К., 2007. – Вып. 5. – С. 7–23.

Хрептовичів, складений С. Пташицьким. Завдяки використанню в цьому проекті цифрових технологій вдалося повернути бібліотеку Хрептовичів Білорусі і всьому світовому співтовариству. Триває робота ЛННБ ім. В. Стефаника в рамках Угоди про реалізацію документно-інформаційного проекту щодо культурної спадщини українського і польського народів, метою якого є відцифрування архівних документів і матеріалів, які зберігаються у відділі рукописів бібліотеки. Результатом співпраці з Digital-Center і Суперкомп'ютерним і мережевим центром м. Познань стало приєднання ЛННБ ім. В. Стефаника до мережі польських цифрових бібліотек dLibra.

У 2013 р. НБУВ завершено проект «Міжнародний зведений каталог-репертуар української книги», який містить інформацію про україномовні книги у фондах понад 200 зарубіжних бібліотек і міжнародних інформаційних центрів. Відділ національної бібліографії координує роботу зі створення зведеного каталогу-репертуару україномовної книги (1798–1923) з бібліотечними установами НАН України. Упродовж багатьох років він також активно співпрацює з Російською національною і Російською державною бібліотеками.

Важливим аспектом діяльності бібліотек – членів ради є вивчення спадщини й повернення науковій громадськості багатьох імен відомих учених. Академічні бібліотеки формують БД, проводять різні масові заходи, присвячені діяльності відомих науковців, публікують матеріали (бібліографічні покажчики, біобібліографії), які висвітлюють їхній життєвий шлях і творчі досягнення. Зокрема, електронна бібліотека «Научное наследие России» містить відомості про понад 2 тис. учених і майже 7 тис. сканованих видань, причому переважно тих, що є бібліографічною рідкістю.

Російсько-казахстанський мегапроект «Встречи на границах» передбачає створення за допомогою сучасних інформаційних технологій модельного (для бібліотек-учасниць ЄвроАзЕС) проекту формування єдиного ресурсу про історичне коріння й культурно-духовні зв'язки народів двох держав. ЦНБ МОН Республіки Казахстан виступає розробником і організатором власної моделі цифрової бібліотеки. Починаючи з 1994 р., вона наповнює зведений електронний каталог, генерує 20 БД з актуальної наукової проблематики, у т. ч. реферативну БД «Организация и управление наукой в современных условиях», володіє сертифікатами інтелектуальної власності на чотири бібліографічні серії: «Казахстан и мировое сообщество», «Библиография ученых Казахстана», «Великие имена», «Видные деятели библиотечного дела». ЦНБ МОН Республіки Казахстан уже видала понад 200

назв біобібліографічних покажчиків, об'єктами яких є учені, відомі державні й політичні діячі Казахстану.

Бібліотечно-інформаційний консорціум Киргизстану в рамках проекту «Новые формы обслуживания ученых Кыргызстана на базе создания корпоративного электронного репозитория авторефератов диссертаций» (КРАД) створили спільний інформаційний електронний архів повнотекстових робіт учених Киргизстану й цифрову колекцію ранніх публікацій про киргизський епос «Манас». ЦНБ Вірменії є учасником корпоративного ресурсу БД «Ученые Армении», який нині нараховує понад 5 тис. записів.

НБУВ, Державна публічна науково-технічна бібліотека Росії й Республіканська науково-технічна бібліотека Казахстану виступили співзасновниками Асоціації ЕБНІТ, яка впроваджує систему автоматизації бібліотек ІРБІС. В Україні цю систему використовують майже 500 книгозбірень, у т. ч. бібліотеки загальнодержавного значення: історична, медична, науково-технічна, науково-педагогічна, сільськогосподарська, Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Короленка й понад 30 бібліотек НАН України. Досвід упровадження клієнт-сервісного програмного комплексу САБ «ІРБІС» забезпечує новий рівень колективної взаємодії бібліотек, сприяє налагодженню ефективного обміну знаннями, стимулює створення науково-організаційних і науково-методичних засад інтелектуального доступу до документно-інформаційних ресурсів наукових бібліотек. Використання сайтів під час організації обслуговування науковців значно розширює спектр послуг, які надають бібліотеки, поліпшує відносини між користувачами й постачальниками інформації. Тут значний позитивний досвід має НАН Білорусі, яка проводить щорічні конкурси на кращий сайт науково-дослідної установи. Наприклад, переможцем такого конкурсу у 2010 р. стала ЦНБ ім. Я. Коласа.

Бібліотеки – члени МААН беруть активну участь у підготовці видань й організації заходів, присвячених ювілеям відомих учених. Так, у 2012 р. до 300-річчя М. Ломоносова БАН і БПН РАН підготували книжкові й електронні виставки, відцифрували його праці, дали посилання на сайти інших установ, які містять інформацію про видатного вченого, організували дослідження його поміток і рукописних та друкованих книгах. У 10-му випуску збірника «Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития» було введено спеціальну рубрику, присвячену діяльності бібліотек – членів МААН з вивчення спадщини М. Ломоносова.

До 150-річчя від дня народження В. Вернадського проводилися ХХІІІ ювілейні читання й урочисте засідання вченої ради НБУВ. До цієї знаменної дати установами НАН України було підготовлено видання «Вибрані праці академіка В. І. Вернадського» в 10 томах і 15 книгах. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського створила електронний архів спадщини геніального вченого та інформації про нього – «Електронний архів та бібліотека В. І. Вернадського», де в систематизованому вигляді представлено електронні ресурси праць ученого, досліджень окремих періодів його життя і творчості; документів, пов'язаних зі створенням НАН України й НБУВ; листування, у т. ч. інтерактивна карта пам'ятних місць із фотографіями місцевостей, будівель, де В. Вернадський працював; пам'ятних табличок В. Вернадському в різних містах і місцевостях України; організацій, названих його ім'ям; великий фотоархів і відеофільми... *(Онищенко О., Солоіденко Г. Раді директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академій наук – членів МААН – 20 років // Бібліотечний вісник. – 2013. – № 5 . – С. 51–54).*